

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

Дипломна робота
магістра

з теми: **«Інтерактивні технології як засіб формування комунікативних компетентностей молодших школярів у процесі вивчення граматичного матеріалу»**

Виконала: студентка II курсу
групи РО1 – М20
спеціальності 013 Початкова освіта
Леонець Валентина Миколаївна

Керівник: **Третяк Н.В.**,
кандидат філологічних наук,
доцент

Рецензент: **Гордійчук М.С.**,
кандидат педагогічних наук, доцент

2021 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	7
1.1. Сутність понять «спілкування», «комунікація», «комунікативна компетентність».....	7
1.2. Дидактична гра як засіб формування комунікативної компетентності молодших школярів.....	15
1.3. Поняття інформаційних технологій навчання.....	23
Висновки до 1 розділу.....	29
РОЗДІЛ II. РЕАЛІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ ШЛЯХОМ ЗАСТОСУВАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	30
2.1. Теоретичні аспекти застосування мультимедіа в освітньому просторі.....	30
2.2. Інформаційні технології у системі форм, методів і прийомів роботи вчителя під час формування граматичних понять в учнів початкових класів.....	37
2.3. Застосування комп'ютерних навчальних програм на уроках української мови в початкових класах.....	39
2.4. Використання мультимедіа на уроках української мови в початкових класах.....	51
2.5. Аналіз результатів експериментального дослідження.....	60
Висновки до 2 розділу.....	64
ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72

ВСТУП

«Концепцією Нової української школи передбачена головна мета навчання: оволодіння учнями певним набором компетентностей та наскрізних умінь. Одна з ключових компетентностей – це вільне володіння державною мовою» [40]. Мета зазначеної компетентності – це «здатність і готовність учнів спілкуватися українською мовою» [40].

«У Державному стандарті окреслено «орієнтири для втілення зазначеної мети на рівні Типових освітніх програм МОН України, в які включено змістову лінію «Взаємодіємо усно», що спрямована на залучення учнів до сприймання, перетворення, виокремлення, аналізу й інтерпретації, оцінювання й використання усної та письмової інформації в умовах спілкування (бесіда, дискусія в класі, в групі, обговорення в парі тощо)» [108, с.115].

«Пріоритетом сучасної мовної освіти, що гарантує її високу якість, стає навчання, орієнтоване на формування у школярів комунікативних умінь: уміння спілкуватися, слухати і чути партнера, співпрацювати, вільно, чітко і зрозуміло висловлювати свою точку зору, відстоювати власну позицію, аргументовано переконувати інших, бути толерантним до різних думок. Сучасні вимоги до шкільної мовної освіти зумовлюють відхід від традиційного вивчення мови, яке обмежується засвоєнням теоретичних знань та правил правопису, і спрямування шкільного мовного курсу на формування комунікативної компетентності учнів» [5].

Процеси реформування національної освіти України вимагають оновлення і модернізації навчальних технологій і методів навчання. «Розвиток сучасного суспільства відбувається в епоху інформатизації, яка характеризується застосуванням засобів інформаційних технологій у багатьох сферах діяльності людини, в тому числі в сфері освіти» [9]. Рациональне поєднання традиційних освітніх засобів з сучасними інформаційними і комп'ютерними технологіями (далі – ІКТ) є одним з можливих шляхів вирішення завдання модернізації освіти. Відомий вислів Н. Ротшильда про те, що «хто володіє інформацією, той володіє світом», у сучасному розумінні

безсумнівно можна перефразувати на «хто володіє інформаційними технологіями, той володіє світом освіти» [5]. «Інформаційно-комунікаційні технології є основою сучасного суспільного розвитку. Засоби ІКТ сприяють розвитку особистісних якостей особистості, варіативності та індивідуалізації шкільної освіти. Сучасні ІКТ забезпечують активне, творче оволодіння учням досліджуваного предмета. У сучасній методиці вивчення граматичного матеріалу в початковій школі значна роль відводиться застосуванню інформаційно-комунікаційних технологій» [25].

Отже, освіта в Україні давно набуває нових рис: «комп'ютеризація навчального процесу спонукає до перегляду традиційних форм і методів викладання української мови в початковій школі, виникнення нових форм проведення уроків. На відміну від традиційних методик, коли вчитель звик надавати певні знання і вимагати їх засвоєння, при використанні інтерактивних форм навчання учень сам стає головною фігурою і сам відкриває шлях до засвоєння знань» [28]. Учитель виступає в цій ситуації активним помічником і його головною функцією є організація і стимулювання навчального процесу.

Актуальність дослідження обумовлена кількома аспектами: «підвищення мотивації учнів до навчання та підвищення результативності; можливість для вчителя поєднати корисне та цікаве, навчання та розваги, наочність та інформативність; орієнтація навчання на сучасне освітнє середовище» [37].

Об'єкт дослідження – «розвиток і формування комунікативної компетентності особистості засобами сучасних інноваційних технологій під час вивчення граматичного матеріалу» [21].

Предмет дослідження – «процес застосування інформаційно-комунікативних технологій на уроках української мови під час формування мовленнєвих навичок» [5].

Новизна виявляється у постійній зміні предмета розмови, завдань, обставин та інше.

Сутність роботи дозволяє оцінити потенціал комп'ютерної технології

навчання з позиції її адекватності завданню формування комунікативної компетентності школярів.

Особистість, яка володіє вміннями і навичками вільно, комунікативно виправдано користуватися мовними засобами.

Виходячи з теми та мети, окреслюємо коло завдань:

«1. Вивчити стан проблеми через опрацювання різних джерел інформації з педагогіки та психології.

2. Виявити шляхи підвищення ефективності інтенсивного навчання іноземної мови під час використання ІКТ.

3. Розробити систему завдань з використанням засобів ІКТ, що забезпечують створення ситуації успіху на уроках іноземної мови.

4. Підвищити мотивацію учнів.

5. Розширити можливості індивідуалізації і диференціації навчання учнів.

6. Визначити ступінь ефективності застосування ІКТ для формування мовленнєвих навичок на уроках мови» [5].

Практична значущість полягає в «сприянні кращому оволодінню різними видами мовленнєвої діяльності при викладанні української мови; ІКТ є ефективним засобом візуалізації навчального матеріалу, дозволяючи вчителю реалізувати свій творчий потенціал; допомагає формувати комунікативну компетентність учнів, сприяє розширенню кругозору учнів і підвищення їх культурного рівня; є засобом підвищення мотивації до вивчення предмета; стимулює пошукову діяльність учня і сприяє розвитку його творчих здібностей» [6].

Методи дослідження:

«Емпіричні методи: особисті спостереження, бесіди, анкетування, діагностика робіт, педагогічний експеримент, методи якісного і кількісного аналізу даних» [9].

ВИСНОВКИ

На сучасному рівні розвитку цивілізації особливу роль відіграють досягнення у сфері комп'ютерних технологій та комунікацій, масова комп'ютеризація та розвиток ефективних інформаційних технологій привели до якісної зміни інформаційної складової розвитку сфер виробництва, науки, соціального життя.

Комп'ютерні технології набули широкого використання у педагогічній діяльності. Застосування новітніх інформаційних технологій в навчальному процесі зумовлено з одного боку, необхідністю підготувати учня до його майбутнього робочого місця, а з іншого – необхідністю більш ефективної передачі знань, що має на меті підвищення рівня якості інформаційної компетентності та компетенції майбутнього працівника.

Актуальність використання ІКТ у навчально-виховному процесі обумовлено тим, що в комп'ютерних технологіях закладені невичерпні можливості для навчання учнів на якісно новому рівні. Вони надають широкі можливості для розвитку особи учнів і реалізації їх здібностей. Використання анімації і звукового супроводу в повчальних програмах впливають на декілька каналів сприйняття навчаного (аудіальний, кінестетичний, візуальний), що дозволяє при навчанні враховувати особливості кожного учня.

Комп'ютерні технології істотно підсилюють мотивацію до навчання, підвищують рівень індивідуалізації навчання, інтенсифікують процес навчання і т.д.

Практика доводить, що при активному використанні ІКТ досягаються загальні цілі освіти, легше формуються компетенції в області комунікації: вміння збирати факти, їх зіставляти, організовувати, висловлювати свої думки на папері і усно, логічно міркувати, слухати і розуміти усну та письмову мову, відкривати щось нове, робити вибір і приймати рішення.

Аналіз науково-методичних джерел з обраної теми показує доцільність використання комп'ютерних технологій навчання в початкових класах, зокрема

на уроках української мови і читання.

У роботі було визначено психолого-педагогічні передумови формування мовно-мовленнєвих умінь молодших школярів під час вивчення граматичного матеріалу з упровадженням комп'ютерних програм. Матеріалами роботи доведено, що використання комп'ютера в початковій школі не лише можливе, але й потрібне в сучасних умовах. Передумовами цього є: комп'ютеризація суспільства; великий обсяг інформації, який подає вчитель; значний час пошуку даної інформації тощо.

Навчальні і контролюючі програми, програми-тести, програми-редактори стимулюють інтерес молодших школярів до навчальної діяльності, сприяють формуванню логічного, творчого мислення, розвитку здібностей учнів. Використання інформаційних технологій на уроках в початковій школі є одним з найбільш сучасних засобів розвитку особистості молодшого школяра, формування інформаційної культури.

Є підстави вважати, що комп'ютер дозволить більш глибоко розвинути резерви дитини, дасть змогу вчителю працювати творчо, ініціативно, з більшою професійною майстерністю. Багато вчителів початкових класів області розуміють значення ІКТ і застосовують комп'ютерні програми, публікації, презентації тощо у своїй практиці.

Проведене дослідження показало, що застосовуючи комп'ютерні технології навчання, слід дотримуватися таких підходів щодо організації уроку:

- спиратися на дитячий досвід і мінімальні базові знання з теми за допомогою обговорення міні-проблеми, анкетування, вступної бесіди;
- створювати умови для поділу класу на групи зі змінним, залежно від характеру завдання, складом учасників. Кожна група висуває свого лідера, який керує її роботою;
- передбачати проблемність завдання, збуджувати активність учнів;
- спонукати замислитися над матеріалом, що вивчається, дивитися на факти під різними, навіть несподіваними кутами зору;

- під час обговорення проблеми підштовхувати дітей до створення власної оригінальної версії, до самостійності. Завдання для груп добирати так, щоб можна було врахувати й оцінити індивідуальний внесок кожного учня;
- створювати на уроці атмосферу співробітництва учнів і вчителя, яка позбавляє страху отримати погану оцінку.

Метою педагогічного експерименту було виявлення ефективності використання пропонуванних вправ та завдань з використанням ІКТ під час вивчення мовного матеріалу в початкових класах.

Наші спостереження за роботою дітей та аналіз результатів їхньої творчої діяльності з використанням комп'ютера дозволяють зробити висновки про те, що заняття комп'ютерною графікою мають широкі можливості для розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі мовленнєвої діяльності. Використовувати ці можливості повною мірою - одне із завдань творчого вчителя. Застосування сучасних інформаційних технологій у початковій школі сприяє більш активному і свідомому засвоєнню учнями навчального матеріалу.

Як показали результати експерименту, відповідні уміння і навички, сформовані на основі використання вправ і завдань у процесі вивчення мовного матеріалу, краще розвинені в учнів, де більше впроваджували комп'ютерні технології. Робота, яка проводилася в класах, позитивно вплинула на підвищення якості знань і вмінь молодших школярів, їхню пізнавальну активність.

Отже, використання у навчальному процесі творчих завдань, вправ та ігор на розвиток дивергентного мислення, уваги, різних видів пам'яті, творчої уяви допомагають кожній дитині досягти максимальних результатів власної творчої діяльності. Учні виявляють свої творчі задуми та ідеї через зображення предметів і явищ різними техніками на площині та в об'ємі, засобами художнього конструювання, з допомогою комп'ютера. Матеріалізація образів, які виникають в уяві молодшого школяра під впливом мовленнєвої діяльності, та подальша мовленнєва діяльність школяра, пов'язана з описом та розкриттям змісту власного твору, сприяють розвитку творчих здібностей учнів, оскільки

дають можливість реалізувати своє бачення образу того чи іншого предмета, явища засобами художніх технологій.

Однак, поки що в Україні комп'ютерні програми не проходять педагогічної, психологічної та гігієнічної експертизи. Тому вони не завжди відповідають морфологічним, функціональним та психологічним особливостям дітей певного віку.

Перш за все, вважаємо, що методика застосування комп'ютера на уроках з різних предметів, у різні періоди навчання (не однакові вікові групи) не може бути однаковою. Адже і саме використання комп'ютера виконує тоді різні психологічні і педагогічні завдання.

Зміст навчального предмета, різноманітні можливості педагогічних програмних засобів, не однаковий фаховий рівень підготовки вчителів у галузі комп'ютерних технологій впливають на методичні прийоми використання комп'ютера. Вирішальне значення мають також вікові особливості учнів та їх знайомство з комп'ютерною технікою.

На сьогодні існує безліч комп'ютерних програм, які розвивають дитячий інтерес до навчання. Наприклад, «Сходинки до інформатики», «Скарбниця знань», «Таблиця множення» і т.д. Ці системи базуються на вікових обмеженнях і оцінюють ігри з огляду на їхню загальну прийнятність для дітей. Абсолютно на всі ігри наноситься спеціальне маркування, так званий рейтинг, що означає мінімальний вік, для якого цей продукт підходить.

Майбутньому спеціалісту початкової ланки освіти доведеться думати і про комп'ютерну культуру дитячого мовлення. Не можна відставати від інноваційних підходів і методів навчання. Настав час комп'ютеризації, і потрібно йти в ногу з розвитком науки й техніки. Тому, вдосконалюючи власну культуру мовлення, доречно звертатися саме до активізації словника лексиною міжпредметних зв'язків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієвська В. Етапи впровадження ІКТ в освітній процес початкової школи. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. Вип. 7. Слов'янськ, 2018.
URL: <http://profped.ddpu.edu.ua/article/view/140580/137659>.
2. Аствацатуров Г. О. Педагогический дизайн мультимедийного урока. URL: http://vio.uchim.info/Vio_45/cd_site/articles/art_1_2.htm].
3. Бадер В. Взаємозв'язок у розвитку усного і писемного мовлення молодших школярів : автореф. дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02. Київ : Київський НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. 40 с.
4. Баєв Б. Ф. Психологія внутрішнього мовлення. К. : Рад. шк. 1967. 256 с.
5. Барабаш І. Інтерактивні уроки на основі ІКТ // Відкритий урок. №4. с. 64-67
6. Байбара Т. М. Компетентнісний підхід в початковій освіті: теоретичні засади. *Початкова школа*. 2010. №8. С. 46-50.
7. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. 2-ге вид. Київ: Академія, 2009. 376 с.
8. Бех М. Особистісно орієнтовані технології навчання в початковій школі. *Початкова школа*. 2017. № 6. С. 36–40.
9. Бібік Н. Аналіз суперечностей у запровадженні компетентнісного підходу в шкільній освіті. *Гірська школа Українських Карпат*. 2015. № 12-13. С. 44-47.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gsuk_2015_12-13_27
10. Біла І. М. Теоретичний аналіз проблеми розуміння. *Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія і практика*: зб. наук. праць. К.: Інформаційні системи, 2011. Випуск 5. С. 71-82.
11. Білоусенко Т. І., Явір В.В. Проблемно-ситуативні завдання на уроках української мови : пос. для вчителя. Київ: Освіта, 1990. 128 с.
12. Богуш А. Вектор наступності Державних стандартів дошкільної і початкової ланок освіти. *Початкова школа*. 2013. № 3. С. 1–4.
13. Бондарчук Є. Інтерактивні технології – шлях до створення ситуації

- успіху у навчальній діяльності молодшого школяра (за науково-педагогічним проектом "Інтелект України"). *Початкова школа*. 2017. № 11. С. 1–3.
14. Будій Н. Д. Розвиток творчих здібностей молодших школярів у роботі над текстом на уроках української мови : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2011. 20 с.
 15. Бученко І.В. Комп'ютеризація навчання — свідчення професійної майстерності педагога. Інститут післядипломної педагогічної освіти. — К., 2007.
 16. Вашуленко М. Методичні рекомендації до роботи за підручником "Рідна мова", 3 клас та орієнтовне календарне планування уроків. *Початкова школа*. 2013. № 8. С. 16–22.
 17. Вашуленко М. Навчально-методичне забезпечення процесу навчання грамоти першокласників за новою навчальною програмою. *Початкова школа*. 2012. № 10. С. 16–20.
 18. Вашуленко М. С. Дубовик С. Г., Мельничайко О. І. Українська мова : підруч. для 4 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навчанням українською мовою / за ред. М. С. Вашуленка. Київ : Освіта, 2015. 192 с.
 19. Вашуленко М. С. Мельничайко О. І., Васильківська Н. А. Українська мова : підруч. для 3 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навчанням українською мовою / за ред. М. С. Вашуленка. Київ : Освіта, 2013. 192 с.
 20. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі : метод. посіб. Київ : Освіта, 2006. 268 с.
 21. Вашуленко М. С., Вашуленко О. В. Буквар : підруч. для 1 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ : Освіта, 2012. 152 с.
 22. Вашуленко М. С., Дубовик С. Г. Українська мова : підруч. для 2 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навчанням українською мовою / за ред. М. С. Вашуленка. Київ : Освіта, 2012. 160 с.
 23. Вашуленко М., Дубовик С. Робота над власним висловлюванням (есе) на уроках української мови. *Початкова школа*. 2017. № 10. С. 10–16.

24. Вашуленко М., Собко В. Підготовка майбутніх учителів до формування мовно-мовленнєвої компетентності молодших школярів. *Початкова школа*. 2011. № 6. С. 27–31.
25. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі : метод. посібн. К.: Освіта, 2006. 268 с.
26. Вишник О. О. Методика мовленнєвого розвитку учнів 1–2 класів на засадах взаємодії різних видів мовленнєвої діяльності : дис. канд. пед. наук: 13.00.02. Глухів, 2012. 248 с.
27. Гез И.И. Формирование коммуникативной компетенции как объект зарубежных методических исследований. // *Иностранные языки в школе*. 1985. №2. с.2-7
28. Голуб Н. Культура діалогу на уроці української мови: проблеми і перспективи. *Наукові записки Національного університету Острозька академія. Сер. філологічна*. 2013. Вип. 40. С. 130-133.
29. Грона Н. В. Система підготовки студентів педагогічного коледжу до формування у молодших школярів текстотворчих умінь : дис. канд. пед. наук: 13.00.02. Київ : Київський ун-т ім. Б. Грінченка, 2018. 665 с.
30. Державний стандарт початкової загальної освіти. Початкова освіта. 2018. С. 8–30.
31. Дмитренко К. А., Коновалова М. В., Семиволос О. П., Бекетова С. В. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності : метод. посіб. Харків: Основа, 2018. 119 с. – (Серія «Нові формати освіти»).
32. Дорошенко С. І. Основи культури і техніки усного мовлення: Навчальний посібник. Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. 2-е вид., перероб. і доп. Харків: ОВС, 2002. 144 с.
33. Дружененко Р. Навчання рідної мови як етнопедагогічна проблема. *Українська мова і література в школі*. 2015. № 2. С. 11–15.
34. Дубовик С. Організація навчальної мовленнєво-творчої діяльності молодших школярів на уроках української мови. *Початкова школа*. 2016. № 7. С. 5–11.

35. Захарійчук М. Д. Мовчун А. І. Українська мова : підруч. для 3 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ : Грамота, 2013. 176 с.
36. Захарійчук М. Д. Мовчун А. І. Українська мова : підруч. для 4 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ : Грамота, 2015. 192 с.
37. Захарійчук М. Д. Науменко В. О. Буквар : підруч. для 1 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ : Грамота, 2012. 176 с.
38. Захарійчук М. Д., Мовчун А. І. Українська мова : підруч. для 2 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навчанням українською мовою. Київ : Грамота, 2012. 176 с.
39. Климова К. Я., Чупріна О. В. Проблеми та шляхи використання мультимедійних технологій у сучасній початковій школі. *Актуальні проблеми лінгводидактики*: зб. наук. праць / ред.кол.: А. О. Новиков (гол. ред.) та ін. Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Суми: Вінніченко М. Д. 2017. Вип. 3. С. 74–78.
40. Концепція початкової освіти: Проект. *Початкова школа*. 2016. № 1. С. 1–4.
41. Концепція розвитку освіти України на період 2015-2025 років (проект) / Міністерство освіти і науки України. URL: http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/project_30102014.doc
42. Концепція середньої загальноосвітньої школи України (проект) / Національна академія педагогічних наук України. URL:<https://naps.gov.ua/uploads/files/sod/school-concept.docx>
43. Концепція Нової української школи / упорядники Гриневич Л., Калашнікова С., Коберник І. та ін.; заг. ред. Грищенко м. Київ, 2016. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/.../nova-ukrayinska-shkola>
44. Корнієнко О.М. Сучасні педагогічні технології // *Англійська мова література*. 2008. №28. с. 9-12
45. Кулик О. Особистісно орієнтований підхід до навчання як чинник мовленнєвого розвитку учнів. *Педагогічний процес: теорія і практика*. Серія: Педагогіка. № 2 (57). 2017

46. Курач Л., Прищепя О. Ситуативні ролі – позитивний фактор розвитку діалогічного мовлення учнів початкових класів. *Початкова школа*. 2005. № 1. С. 30–33.
47. Кучай О. В. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів засобами мультимедійних технологій у вищих навчальних закладах Польщі / за ред. А.І. Кузьмінського. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А., 2014. 361 с.
48. Лавринченко Н. М. Проблеми і перспективи реформування освіти України на компетентнісних засадах. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. Глухів: ГНПУ ім. Олександра Довженка, 2017. Вип. 1 (33). С. 10–17.
49. Левіна Л. Розвиток мовленнєвої компетентності: діалогічне мовлення. *Початкова освіта*. 2010. № 46. С. 4–6.
50. Лобчук О. Напрями роботи з розвитку умінь мовленнєвої діяльності у молодших школярів. *Початкова школа*. 2016. № 1. С. 9–14.
51. Лобчук О. Формування мовленнєвого етикету у молодших школярів. *Початкова школа*. 2017. № 7. С. 12–15.
52. Мамчур Л. І. Перспективність і наступність у формуванні комунікативної компетентності учнів основної школи: монографія. Умань: Видавець "Сочінський", 2012. 449 с.
53. Мамчур Л. І. Роль діалогічної комунікації в особистісно орієнтованому навчанні. *Рідна школа*. 2006. № 12. С. 3–5.
54. Мандрик Н. В. До проблеми сучасного уроку української мовионовлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: збірник наукових праць. *Наукові записки рівненського державного гуманітарного університету*. Випуск 8 (51), 2014.
55. Мартиненко С. Аналіз типових труднощів у процесі адаптації дітей до навчання в школі. *Початкова школа*. 2016. № 10. С. 40–42.
56. Мартиненко С. Про користь і шкоду сучасних дитячих мультфільмів. *Початкова школа*. 2016. № 5. С. 45–46.

57. Мартинюк І. Вивчення особливостей характеру молодшого школяра як передумова успішного навчання. *Початкова школа*. 2015. № 6. С. 7–9.
58. Мартіна О. Розвиток усного і писемного мовлення молодших школярів на уроках рідної мови. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : зб. наук. пр. / Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. Івана Огієнка, Ін-т педагогіки НАПН України. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2015. № 18 (1). С. 154–159.
59. Мачинська Н. І., Стельмах С. С. Сучасні форми організації навчального процесу у вищій школі: навчально-методичний посібник. Львів: Львівській державний університет внутрішніх справ, 2012. 180 с.
60. Машина З. Формування комунікативної компетентності учнів (на матеріалі вивчення теми «Прикметник» у 2 класі). *Початкова школа*. 2017. № 9. С. 15–18.
61. Мордвінова Н. Система вправ для розвитку правильного, виразного, чистого мовлення. *Початкове навчання та виховання*. 2014. № 31-32. С. 19–26.
62. Наконечна Л. Фонетико-орфоепічна компетенція у контексті формування професійної майстерності майбутніх учителів початкової школи. *Гірська школа Українських Карпат*. 2016. № 15 . С. 68–71.
63. Національна доктрина розвитку освіти в ХХІ столітті. Київ : Шкільний світ. 2004.
64. Омеляненко Г.А. Інформаційно-навчальне середовище: дидактичний аспект .<http://intkonf.org/omelyanenko-ga-informatsiyno-navchalne-eredovische-didaktichniy-aspekt/>
65. Орап М. Реалізація ідей В. О. Сухомлинського щодо розумового розвитку першокласників під час уроків навчання грамоти. *Початкова школа*. 2007. № 9. С. 1–2.
66. Охріменко Л. Діалогічні методи навчання на уроках української мови в початкових класах. *Початкова школа*. 2015. № 1. С. 29–33.
67. Палихата Е. Я. Формування ввічливості у процесі навчання культури

- діалогічного спілкування. *Наукові записки ТНПУ. Літературознавство*. 2016. № 44. С. 95-99.
68. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения. М., Просвещение. 1991. с. 222.
69. Перегінчук Н.Д. Особливості використання комп'ютерних технологій для навчання учнів іншомовного читання /Англійська мова та література, № 30 (436), 2014. С.23-32.
70. Петрик О. Проблемна ситуація як фактор мотивації вивчення української мови молодшими школярами. *Початкова школа*. 2016. № 12. С. 44–46.
71. Петрик О. Сформована внутрішня мотивація – запорука високих навчальних результатів. Методика побудови системи вправ на уроках української мови. *Учитель початкової школи*. 2017. № 1. С. 14–18.
72. Підгурська В. Ю. Психологічні аспекти формування мовнокомунікативної компетентності майбутніх учителів-класоводів. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Серія "Педагогічні науки". Житомир: Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2013. Випуск 67. С. 65–69.
73. Підлужна Г. В., Марущак О. М., Чупріна О. В. Тестові завдання з методики навчання української мови в початкових класах: навч.- метод. посіб. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 120 с.
74. Пінчук О. П. Дидактичний аспект проблеми визначення мультимедіа в освіті. *Наукові записки. Серія педагогічні та історичні науки*. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 2006. Вип. LXIV (64). С. 178–184.
75. Пінчук О.П. Використання мультимедійних продуктів у системі загальної середньої освіти URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/download/170/156>].
76. Полєвікова О. Б. Аналіз методичних підходів до мовної освіти дітей у контексті словоцентризму. Педагогічні науки: зб. наук. праць / ред. В. Л. Федяєва. Херсон, 2017. Вип. 75.
77. Поліщук В. Вікова динаміка уваги в молодшому шкільному віці.

Початкова школа. 2017. № 11. С. 8–11.

78. Пометун О.І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. / За ред. О. І. Пометун. К.: Видавництво. А.С.К., 2004. 192 с.

79. Пономарьова К. Моделювання уроку української мови на компетентнісних засадах. *Початкова школа*. 2016. № 9. С. 15–19.

80. Пономарьова К. Нестандартні форми організації навчання української мови в початкових класах. *Початкова школа*. 2015. № 12. С. 1–6.

81. Пономарьова К. Сучасний урок української мови: компетентнісно орієнтовані цілі та структура. *Початкова школа*. 2015. № 1. С. 21–26.

82. Попович Л. Формування комунікативної компетентності молодших школярів. *Початкова школа*. 2015. № 1. С. 52–54.

83. Практикум з методики навчання мовознавчих дисциплін у вищій школі: посіб. / О. М. Горошкіна, С. О. Караман, З. П. Бакум та ін.; ред. О. М. Горошкіна, С. О. Караман. Київ: АКМЕ ГРУП, 2015. 250 с.

84. Притулик Н. Комунікативний потенціал уроків роботи з дитячою книжкою. *Початкова школа*. 2006. № 7. С. 14–16.

85. Прищепа О. Запобігання специфічним графіко-орфографічним помилкам молодших школярів. *Початкова школа*. 2015. № 11. С. 31–34.

86. Прищепа О. Розвиток мовленнєвої компетентності учнів 1–2 класів. *Початкова школа*. 2013. № 8. С. 17–20.

87. Програми для середньої загальноосвітньої школи: 1–4 класи. Київ: Початкова школа, 2016. С. 7–59.

88. Романенко Я. В. Використання мультимедійних технологій у вивченні англійської мови. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2004. №2. С. 41–43.

89. Савченко О. Вивчення особистості молодшого школяра як передумова успішної організації його навчальної діяльності. *Початкова школа*. 2012. № 3. С. 1–6.

90. Савченко О. Закон України "Про освіту": коментар у контексті проблем

- реформування початкової освіти. *Початкова школа*. 2018. № 1. С. 1–4.
91. Савченко О. Компетентнісна спрямованість нових навчальних програм для початкової школи. *Гірська школа Українських Карпат*. 2015. № 12-1. С. 38–43.
92. Савченко О. Мета і результат уроку в контексті компетентнісного підходу. *Початкова школа*. 2015. № 3. С. 10–15.
93. Савченко О. Методика роботи з ілюстративним матеріалом на уроках літературного читання. *Початкова школа*. 2016. № 12. С. 4–10.
94. Савченко О. Розвиток творчої діяльності учнів на уроках літературного читання. *Початкова школа*. 2016. № 8. С. 10–15.
95. Савченко О. Сучасний урок: суб'єктивність навчання і варіативність структури. *Початкова школа*. 2011. № 9. С. 11–14.
96. Савченко О. Уміння учнів вчитися у дидактичній системі В. О. Сухомлинського. *Початкова школа*. 2013. № 9. С. 1–3.
97. Савченко О. Формування у молодших школярів загально навчальних комунікативних умінь і навичок. *Початкова школа*. 2014. № 10. С. 6–10.
98. Селіванова О. Мовленнєвий вплив в комунікативній взаємодії. *Психолінгвістика*. 2012. Вип. 10. С. 223–229. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2012_10_31
99. Сергєєва Н. Мотивація навчальної діяльності учнів на уроках української мови. *Початкова школа*. 2013. № 1. С. 10–13.
100. Скаковська О. Формування культури спілкування у дітей молодшого дошкільного віку. *Психолог дошкілля*. 2014. № 7. С. 12–15.
101. Скуратівський Л. Мотив як рушійна сила пізнавальної діяльності учнів у процесі вивчення мови. *Дивослово*. 2005. № 2. С. 2–4.
102. Слобожанина Е. А. Мультимедийные презентации как средство освоения учениками информационно-коммуникативной компетенции. <http://www.wecom.ru/structure/?idstucture=441>
103. Співаковський О. В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі: навч.-метод. посібн. Херсон, 2011. 267 с.

104. Станкевич Н. Навчально-мовленнєва ситуація у діалогічному мовленні: стратегія моделювання. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2010. Вип. 5. С. 53–60.
105. Стахів М. Реалізація комунікативно-компетентнісного підходу до навчання української мови в процесі підготовки вчителів початкових класів для роботи в гірських школах. *Гірська школа Українських Карпат*. 2013. № 8-9. С. 131–133.
106. Сугейко Л. Г. Наступність і перспективність формування стилістичних умінь в учнів початкових та 5 класів загальноосвітньої школи. дис.....на здоб.канд.пед.наук 13.00.02. Одеса. 2001. 225 с.
107. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. Київ : Радянська школа, 1997. Т. 3 : Серце віддаю дітям ; Народження громадянина; Листи до сина. 670 с.
108. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. Київ : Радянська школа, 1997. Т. 4 : Павлиська середня школа ; Розмова з молодим директором. 640 с.
109. Таргоній О. Використання інформаційних технологій на уроках у початкових класах / *Сучасна школа України*. 2011. № 2. С. 42–44.
110. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи. Київ : Видавництво «Світоч», 2019. 336 с. с.115
111. Ткачук Г. Технології формування зв'язного мовлення молодших школярів засобами художніх творів В. О. Сухомлинського. *Початкова школа*. 2015. № 10. С. 12–15.
112. Ткачук О. С. Мовно-мовленнєва компетенція на уроках української мови в початкових класах. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2009. Вип. 44. С. 156–159.
113. Торчинська Т. Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів у процесі вивчення лексики української мови. *Гірська школа Українських Карпат*. 2016. № 15. С. 28–32.
114. Третяк Н. В. Розвиток мовлення молодших школярів на основі тексту. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2015. Вип. 18. С. 203-209. URL:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2015_18_38.

115. Українська мова. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів: 1–4 класи (оновлена)

URL: <http://mon.gov.ua/withoutSD/Програми/1-ukrayinska-mova-1-4-klas.lyuba.doc>

116. Українська мова: Енциклопедія. К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2000. 752 с. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm>

117. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори : у 2 т. Київ : Радянська школа, 1983. Т. 1. : Теоретичні проблеми педагогіки. 488 с.

118. Феценко О. В. Застосування мультимедійних технологій під час навчання першокласників грамоти. *Лінгводидактика: методика, досвід, проблеми* : збірник наукових праць / за заг. ред. проф. В. І. Бадер. Слов'янськ: СДПУ, 2011. Вип. I. С. 150–159.

119. Фіцула М. М. Вступ до педагогічної професії : навч. посіб. –2-ге вид. Тернопіль: Навч. книга – Богдан, 2003. 136 с.

120. Формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами дитячої періодики: Методичні рекомендації / О. М. Марущак. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 134 с.

121. Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи / Н. М. Бібік, М. С. Вашуленко, В. О. Мартиненко та ін. Київ : *Педагогічна думка*, 2014. 346 с.

122. Хижняк І. А. Електронний підручник із мови й розвитку мовлення в системі засобів електронної лінгвометодики для початкової школи. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2016, Том 51, № 1 с. 57.

123. Хом'як І. Комунікативна компетентність українського філолога . *Нова педагогічна думка: наук.-метод. журнал*. К., 2011. № 3. С. 38–41.

124. Хома Т. В. Поняття "мови", "мовлення" та "культури мовлення" у науково-лінгвістичній літературі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2011. Вип. 20. С. 173–175.

125. Хомич С. Використання мультимедійних засобів у навчально-виховному процесі початкової школи. *Початкова школа*. 2010. № 11. С. 41–43.
126. Хорошковська О., Петрук О. Текст як основа розвитку усіх видів мовленнєвої діяльності на уроках української мови. *Початкова школа*. 2010. № 12. С. 11–15.
127. Чемоніна Л. В. Комп'ютерні дидактичні ігри як засіб навчання учнів початкової школи мови. *Ключові питання в сучасній науці – 2015*: матер. XI міжнар. наук.-практ. конф. (Софія, 17–25 квітня 2015 р.). Софія: "Бял ГРАД-БГ" ООД, 2015. Т. 11. С. 151–153.
128. Чемоніна Л. В. Особливості використання комп'ютера у процесі викладання української мови в початковій школі. *Наука. Теорія і практика*. Матеріали міжнародної наукової конференції (Познань, 29–31 жовтня 2012 р.). Познань, 2012. Ч. 2. С. 108–110.
129. Чемоніна Л. В. Сучасні технології навчання освітньої галузі "Мови і літератури" в початковій школі: навч. посіб. Бердянськ: Видавець Ткачук О. В., 2016. 212 с.
130. Чемоніна Л. В. Урок з комп'ютерною підтримкою як форма навчання молодших школярів мови. *Сучасні тенденції в науці й освіті*: матер. міжнарод. наук.-практ. конф. (Краків, 30–31 жовтня 2016 р.). Краків, 2016. Ч. 3/2. С. 96–98.
131. Черезова І. Психолінгвістична складова мовленнєвої діяльності молодших школярів. *Початкова школа*. 2014. № 9. С. 52–54.
132. Что такое мультимеда? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://daz.su>. – Назва з екрану.].
133. Чупріна О. В. Аналіз зарубіжного досвіду використання мультимедійних технологій у початковій школі. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. IV(38), Issue: 77. Budapest, 2016. С. 12–16.
134. Чупріна О. В. Використання мультимедійних засобів навчання у початковій школі: аспекти і перспективи проблеми. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2012. № 64. С. 177–180.

135. Чупріна О. В. Використання мультимедійних технологій в сучасній початковій школі у площині педагогічної психології. *Навчально-дослідницька діяльність дітей: досвід організації, дидактичні напрацювання, особливості формування навчально-дослідницьких умінь*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Кіровоград 9–10 квітня 2014 року. К. 2014. С. 193–195.
136. Чупріна О. В. Використання мультимедійних технологій студентами-практикантами на уроках рідної мови в 3 класі. *Проблеми філології в педагогічному дискурсі*: збірник наукових праць за матеріалами семінарів, проведених Експериментально-тематичним центром навчальної та науково-дослідницької діяльності ЖДУ ім. І. Франка в 2012-2013 н.р. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. С. 24–27.
137. Чупріна О. В. Застосування матеріалів навчальних електронних видань на уроках української мови в початкових класах. *Книга в академічному дискурсі: філологічний, методичний та мистецтвознавчий аспекти*: збірник наукових праць за матеріалами всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції / за ред. К. Я. Климової. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. С. 123–127.
138. Чупріна О. В. Застосування мультимедійних засобів у початковій школі. *Науково-дослідна робота з проблем української філології і лінгводидактики*: збірник наукових праць за матеріалами III студентсько-викладацького науково-методичного семінару (29 травня 2011 р.). Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 53–57.
139. Чупріна О. В. Застосування мультимедійних комунікативних завдань на уроках української мови в початкових класах. *Проблеми і перспективи формування лінгвокультурної особистості засобами рідного слова*: збірник наукових праць (до 35-річчя кафедри лінгвометодики та культури фахової мови) / за ред. проф. К. Я. Климової. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. С. 81–84.
140. Чупріна О. В. Зміст аудіювання як виду мовленнєвої діяльності в

початковій ланці освіти. *Актуальні проблеми формування риторичної особистості вчителя в україномовному просторі*: збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції 23 квітня 2015 р. / за ред. проф. К. Я. Климової. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 143–146.

141. Чупріна О. В. Лінгвометодичні та психолінгвістичні аспекти розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. *Розвиток наукових досліджень 2011*: збірник тез за матеріалами VII Міжнародної науково-практичної конференції. Полтава: Вид-во "ІнтерГрафіка", 2011. С.45–47.

142. Чупріна О. В. Методи розвитку зв'язного мовлення на уроках української мови в початковій школі. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія "Педагогіка та психологія"*. 2018. Вип. 2 (8)С. 170–173.

143. Шевцова Л. С. Ситуативні завдання як засіб розвитку зв'язного мовлення учнів (5–7 класи) : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.02. Київ: Інститут педагогіки АПН України, 2002. 20 с.

144. Шевцова Л. С. Формування мовленнєвої компетентності студентів у процесі оволодіння методикою української мови. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2017. Вип. 3 (89). С. 158–162.

145. Шевчук Л. М. Методика групової роботи над текстом на уроках читання в 1-2 класах : автореф. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ : Інститут педагогіки АПН України, 2012. 21 с.

URL:http://lib.iitta.gov.ua/708136/1/aref_Shevchuk.pdf

146. Шишка І.В. Використання мультимедійних засобів навчання на уроках в початкових класах: посібник. – Шевченкове, 2013. с. 21.

147. Яновицька Н. Граматичні вправи як основа засвоєння української мови в початкових класах. *Початкова школа*. 2017. № 8. С. 42–46.